

ADAPTAČNÁ TRANSFORMÁCIA INTRAURBÁNNYCH ŠTRUKTÚR V POSTSOCIALISTICKOM OBDOBÍ: ONTOLOGICKÉ A EPISTEMOLOGICKÉ ÚVAHY

ADAPTATIVE TRANSFORMATION OF THE INTRA-URBAN STRUCTURES IN POSTSOCIALIST PERIOD: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL CONSIDERATIONS

René MATLOVIČ¹

Abstract:

This article deals with the ontological and epistemological aspects of the geographical analysis of the intra-urban structure dynamics in postsocialist period. The main aim is to conceptualize a adaptative transformation as a meta-process of the urban changes in the postsocialist period. We discuss the ontological aspects of this research in the framework of adapted Bochum model. Our epistemological discussion is focused on the strategy of research in the framework of the trinity version of place concept.

Key words:

adaptative transformation, epistemology, inra-urban structures, ontology, postsocialist city

ÚVOD

Dynamika urbánnych, najmä intraurbánnych, štruktúr sa v ostatných rokoch stala pomerne frekventovanou témou v urbánno-geografickom výskume slovenskej proveniencie. Tento bádateľský záujem bol stimulovaný viacerými faktormi, z ktorých je potrebné uviesť najmä značnú intenzitu urbanizačných procesov a premeny intraurbánnych štruktúr súvisiace so spoločensko-ekonomickou transformáciou po r. 1989 a rastúcimi vplyvmi globalizačných procesov. Toto úsilie slovenskej komunity urbánnych geografov v ostatných rokoch, ku ktorým sa radia napr. Andráško, Buček, Danielová, Divinský, Džupinová, Chorvát, Ira, Korec, Lauko, Lukáčová, Matlovič, Nestorová-Dická, Ondoš, Pouš, Repaská, Rochovská, Slavík, Šuška, Šveda, detailnejšie inventarizujeme v nedávno uverejnených prácach – Matlovič et. al. (2009) a Matlovič (2011). Veľká časť štúdií postihuje tieto zmeny a dynamiku parciálnym

1 *Prof. RNDr. René Matlovič, PhD., Katedra geografie a aplikovanej geoinformatiky, Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove, Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov, e-mail: rene.matlovic@unipo.sk*

spôsobom (analyzuje vybrané aspekty zmien, resp. venuje sa vybraným transformačným procesom, z nich najmä suburbanizácii). Na druhej strane je však potrebné upozorniť aj na pokusy o komplexnejšie uchopenie problematiky dynamiky intraurbánnych štruktúr na Slovensku. Vo viacerých prácach (Matlovič 1998, 2001, 2002, 2003, 2004) sme aplikovali koncept diferencovanej miery urbanizácie pri pokuse o syntetické uchopenie priestorovej štruktúry mesta a jej parciálnych intraurbánnych štruktúr. Syntézu sociálno-demografickej intraurbánnej štruktúry Bratislavy v transformačnom období realizovali Ondoš a Korec (2006). Podobné štúdie vznikli aj o Košiciach (Matlovič, Nestorová-Dická, 2009, Nestorová-Dická, 2013, 2014,).

V našom príspevku predstavíme základný teoretický rámec geografickej interpretácie dynamiky intraurbánnych štruktúr v transformačnom období. Pod transformačným obdobím chápeme postsocialistickú etapu formovania našich miest (po r. 1989). Prezentácia tohto základného teoretického rámca si vyžaduje predstavenie jeho dvoch dimenzií: ontologickej (objekt štúdia) a epistemologickej dimenzie.

ONTOLOGICKÁ DIMENZIA: POSTSOCIALISTICKÉ MESTO A ADAPTAČNÁ TRANSFORMÁCIA INTRAURBÁNNYCH ŠTRUKTÚR

Ontologická dimenzia traktovanej problematiky súvisí s konceptualizáciou objektu nášho skúmania. Ním sú intraurbánne štruktúry v postsocialistickom meste. V doterajších prácach (Matlovič, 1998, 2004) sme venovali pozornosť konceptualizácii intraurbánnych štruktúr a postsocialistického mesta. Intraurbánne štruktúry sú parciálne štruktúry tvoriace priestorovú superštruktúru (metaštruktúru) mesta. Identifikovali sme štyri parciálne intraurbánne štruktúry – fyziografickú, morfológickú (morfofenetickú), funkčnú a sociálno-demografickú. Môžeme ich chápať ako komplementárne dimenzie priestorovej superštruktúry mesta, ktoré sú vzájomne podmienené, t.j. zmeny v jednej z nich vyvolávajú následnú transformáciu ďalších. Majú rozdielnu mieru zotrvačnosti, pričom najrýchlejšie sa mení sociálno-demografická a najzotrvačnejšia je fyziografická intraurbánna štruktúra (Matlovič 1998). Tieto štruktúry je potrebné skúmať simultánne prostredníctvom prístupov a metód urbánnej morfológie, urbánnej fyziológie a urbánnej sociológie (Matlovič et. al. 2014).

Pri konceptualizácii postsocialistického mesta nám poslúžili štrukturalistické východiská. V tomto zmysle chápeme postsocialistické mesto za vývojového nástupcu mesta reálneho socializmu, ktoré sa formovalo podľa princípov socialistického mesta (napr. centrálna riadená ekonomika s absenciou trhového mechanizmu, dominancia ideologických a politických kritérií nad ekonomickými kritériami pri alokácii obyvateľstva a sociálno-ekonomických aktivít, nedocenenie polohovej atraktivity, komunistický stranícky mocenský monopol, absencia lokálnej samosprávy, technologicky a industriálne orientovaný rozvoj obytnej zástavby s dôrazom na hromadnosť a sériovosť zástavby, typizáciu a štandardizáciu stavebných prvkov a celých budov, egalitárske prístupy pri rozvoji miest a pod.). Mestá reálneho socializmu je následne možné diferencovať podľa miery vplyvu uvedených princípov vo vzťahu k ich úze-

miu. Môžeme hovoriť o spektre miest od rýdzo socialistických, ktoré boli celé postavené podľa princípov socialistickej urbanizácie až po mestá, v ktorých sú jej prejavy len nevýrazné (Matlovič 2004). Po nástupe spoločensko-ekonomickej transformácie v r. 1989 (zo socialistického spoločensko-ekonomického režimu a monopolu komunistickej strany na kapitalistický spoločensko-ekonomický režim a pluralitnú demokraciu) nastali v mestách postkomunistických krajín markantné zmeny. Produktom týchto zmien je postsocialistické mesto, pod ktorým rozumieme mesto adaptujúce sa na nové (kapitalistické) podmienky. K základným črtám nových podmienok je možné uviesť napr. obnovu lokálnej samosprávy, obnovu trhového režimu a dominanciu ekonomických kritérií pri alokácii obyvateľstva a sociálno-ekonomických aktivít, reštitúciu súkromného vlastníctva, privatizáciu priestoru, bytov a budov, návrat k hodnotovej pluralite, internacionalizáciu/globalizáciu po politickom a ekonomickom otvorení štátu, návrat významu polohovej atraktivity mesta, konkurenčnú súťaž miest v priťahovaní finančného a ľudského kapitálu a pod. Hampl (1996) tieto zmeny interpretuje ako nápravné transformačné procesy súvisiace s návratom týchto miest na prirodzenú vývojovú trajektóriu. Sýkora (2001) poukazuje, že hlavné zmeny sa týkajú tých území v meste, ktoré z funkčného, morfológického a sociálno-demografického aspektu nie sú v súlade s novými podmienkami. V tejto súvislosti sa javí produktívne pri ich skúmaní aplikovať procesuálny prístup, teda konceptualizovať a následne inventarizovať jednotlivé transformačné procesy, ktoré sa vyznačujú diferencovanou mierou komplexnosti podľa ich účinku na spomínané parciálne intraurbánne štruktúry. Komplexné transformačné procesy vyvolávajú zmeny vo všetkých antropogénne podmienených intraurbánných štruktúrach (morfológickej, funkčnej i sociálno-demografickej), čiastočne komplexné procesy majú efekty v dvoch parciálnych intraurbánných štruktúrach a elementárne transformačné procesy sa prejavujú len v rámci jednej intraurbánnej štruktúry (Matlovič 2001, 2004).

V kontexte doterajšej diskusie je možné konceptualizovať adaptačnú transformáciu intraurbánných štruktúr ako kľúčový metaproces, ktorý charakterizuje urbanizačné procesy v postsocialistickom meste. Adaptačná transformácia reprezentovaná komplexnými, čiastočne komplexnými a elementárnymi transformačnými procesmi sa diferencovane prejavuje v jednotlivých častiach postsocialistického mesta. Na základe generalizácie morfogenetického a priestorového rozvoja miest je možné tento vývoj sledovať v piatich zónach/typoch areálov – centrum (staré mesto – areály postavené do konca 18. stor.), vnútorné mesto (kompaktné areály obklopujúce stredoveké mestá z ranej industriálnej fázy urbanizácie v 19. a 1. pol 20. stor.), vilové štvrte, sídliská a periférna (suburbánna) zóna. Koncept postsocialistického mesta teda počíta s dočasnou/prechodnou a implicitne predpokladá, že po ukončení adaptačnej transformácie budú tieto mestá fungovať ako kapitalistické mestá so zachovanými relikmi z obdobia reálneho socializmu. Bádateľsky prítiažlivou je otázka, v ktorom momente môžeme považovať adaptačnú transformáciu za ukončenú a ďalší vývoj považovať už za normálny režim kapitalistického mesta.

Ďalším východiskom pri konceptualizácii nášho objektu skúmania je všeobecná predstava o objekte geografie ako vednej disciplíny (Matlovič 2006). Mesto ako výsek geografickej reality sa vyznačuje vysokou mierou hybridity vzhľadom na koexistenciu a vzájomné interakcie entít materiálnej i nemateriálnej povahy. V tomto zmysle je možné na základe inšpirácie z práce M. Büttnera (1985) a jeho Bochumského modelu charakterizovať objekt nášho štúdia nasledovne. Pozostáva z troch štruktúrnych úrovní. Najvyššia je úroveň, ktorá zahŕňa nemateriálne entity antropogénneho pôvodu. Ide o hodnoty, etické princípy, identitu, genius loci, percepciu, imidž, značku mesta a jeho častí. Nemateriálny charakter má aj priemet mesta do kyberpriestoru v podobe stôp, ktoré v ňom zanecháva. Táto úroveň zodpovedá noosférickej a kybersférickej úrovni modifikovaného Bochumského modelu (Matlovič 2006). Druhú platformu tvorí obyvateľstvo a návštevníci mesta, ktorí vytvárajú rozličné skupiny a siete na základe biologických, sociálnych, ekonomických, demografických, politických a kultúrnych znakov alebo záujmov. Súčasťou platformy sú zodpovedajúce inštitucionálne štruktúry (inštitúcie) a aktivity, ktoré je možné nazvať životom mesta. Tieto aktivity môžu byť rutinné (konané pravidelne alebo nepravidelne) alebo epizodické. Môžu byť očakávané i kontingentné. Z hľadiska ich priestorového dosahu môžu byť lokálne až globálne (u vybraných globálnych miest), čo je podmienené pozíciou mesta v urbánnej hierarchii. Druhá úroveň zodpovedá sociosférickej úrovni Bochumského modelu, z hľadiska intraurbánnych štruktúr ju tvoria sociálno-demografická a funkčná intraurbánna štruktúra (Matlovič 2006). Tretia úroveň zahŕňa materiálne objekty a entity ako antropogénneho, tak aj prírodného pôvodu. Ide teda o transformované prírodné prostredie a trvalé zariadenia slúžiace pre potreby sociosférickej úrovne (technosféra). Táto úroveň zodpovedá landšaftnej úrovni Bochumského modelu (Matlovič 2006) a tvoria ju fyziografická a morfológická intraurbánna štruktúra. Na každej z platforiem prebiehajú horizontálne procesy. Patria k nim aj elementárne, prípadne čiastočne komplexné transformačné procesy intraurbánnych štruktúr procesy (napr. funkčná fragmetácia, komercionalizácia, adícia, segregácia). Medzi susednými platformami (druhou a tretou, druhou a prvou) prebiehajú vertikálne procesy. Patria k nim aj niektoré čiastočne komplexné a komplexné transformačné procesy intraurbánnych štruktúr (napr. suburbanizácia). Medzi prvou a tretou úrovňou prebiehajú diagonálne procesy (napr. priemet sakralizácie do územia a pod.). Každá interakcia medzi nimi však prebieha prostredníctvom druhej úrovne.

EPISTEMOLOGICKÁ DIMENZIA: DYNAMIKA INTRAURBÁNNYCH ŠTRUKTÚR V KONTEXTE TROCH BÁDATEĽSKÝCH OPTÍK NA BÁZE TRINITÁRNEJ VERZIE KONCEPTU MIESTA

Komplexné postihnutie hybridného objektu a predmetu skúmania, akým sú intraurbánne štruktúry a ich dynamika v režime adaptačnej postsocialistickej transformácie, nevyhnutne musí reflektovať vývoj teoreticko-metodologickej bázy humánnej a regionálnej geografie. Teoretické diskusie sa v ostatnom období sústredili na prob-

lematiku hľadania produktívnej symbiózy nomotetického a idiografického spôsobu produkcie geografických poznatkov. V našej literatúre sme túto tému prediskutovali vo viacerých príspevkoch – Matlovič (2006, 2007, 2009). Upozornili sme na aplikabilitu konceptu miesta, pričom sme formulovali jeho trojštruktúrnú (trinitárnu) verziu. Vychádzali sme zo Sackovej koncepcie miesta ako kategórie zjednocujúcej sféru prírody, sociálnych vzťahov a významu (Sack 1997). Geografický pohľad na miesto spája dovedna tri odlišné pohľady prírodných, spoločenských a humanitných vied na uvedené sféry. Ďalším východiskom trinitárnej verzie konceptu miesta boli jeho meniace sa interpretácie v kontexte vývoja geografického myslenia etapizovaného podľa Habermasovej klasifikácie koncepcií poznania, opierajúcej sa o poznávacie záujmy a rozlišujúcej vedy empiricko-analytické, kritické a hermeneutické (Johnston, Sidaway 2004). V tomto zmysle je miesto chápané ako vnútorne integrovaná entita zjednocujúca tri podstaty (miesto ako vyplnený segment priestoru koexistenciou/geodiverzitou vzájomne previazaných fyziosférických, technosférických, socio-sférických, noosféricko-kybersférických komponentov), miesto ako proces vlastnej produkcie a reprodukcie, miesto ako význam a odrážajúca spomínaný trojštruktúrny model objektu štúdia geografie (bližšie Matlovič 2006, 2007, s. 17-18).

Miesto pritom nechápeme len ako ontologickú, ale najmä ako epistemologickú kategóriu, čiže ako spôsob štúdia a porozumenia geografickej reality. Z perspektívy takto chápaného miesta je potom možné študovať priestorové jednotky rozličných dimenzií a taxonomických úrovní pozdĺž lokálno-globálneho kontinua. Geografická analýza a syntéza, opierajúca sa o trinitárnu verziu konceptu miesta, by v takom prípade mala odrážať súčasnú aplikáciu troch bádateľských optík (Matlovič 2009). Prvou je kompozičná optika, reprezentovaná empiricko-analytickými prístupmi zameranými na analýzu a syntézu časopriestorových štruktúr a foriem prírodného a antropogénneho pôvodu. Ak to premietneme do nami traktovanej problematiky ide o tradičný výskum jednotlivých intraurbánnych štruktúr s využitím širokej palety metód geografickej analýzy a syntézy s dôrazom na nomotetický spôsob produkcie geografických poznatkov. Príkladom môžu byť výskumy morfolologickej intraurbánnej štruktúry v kontextuálnom rámci Conzenovho morfologického cyklu, analýzy sociálno-priestorovej intraurbánnej štruktúry v teoreticko-metodologickom rámci faktorovej ekológie, štúdium priestorovej distribúcie a redistribúcie obyvateľstva v meste v teoretickom rámci Clarkovho a Newlingovho modelu a podobne. Kompozičná bádateľská optika je jednoznačne dominujúcim prúdom v rámci urbánno-geografického výskumu. Druhou je sociálno-konstruktivistická a kontextuálna optika, ktorá sa dominantne opiera o aplikáciu kriticko-analytických prístupov. Ide o výskumy polohového potenciálu miest v rozličných kontextoch, štúdium sociálno-priestorových procesov, ich mechanizmov, aktérov a sietí aktérov, vzájomných interakcií mesta a okolia, interakcií miest navzájom, vzájomných vzťahov makroštruktúr a mikroštruktúr (napr. priemet globalizačných procesov v lokalitách, glokalizácia, geografická interpretácia konfliktov v mestskom priestore, otázky priestorovej spravodlivosti v mestách a pod. Kriticko-analytické prístupy sa hojne využívajú v rámci štúdia transformácie intraur-

bánných štruktúr (najmä sociálno-demografickej a funkčnej) a pri niektorých transformačných procesoch (segregácia, gentrifikácia, suburbanizácia a pod.). V rámci tohto úsilia dochádza ku kombinovaniu nomotetických a idiografických spôsobov produkcie geografických poznatkov. Treťou je substanciálno-axiologická optika, pre ktorú je príznačné používanie hermeneutických prístupov. Ide o štúdium nemateriálnych entít ako sú identita, imidž, značka, hodnoty, významové dominanty, genius loci mesta, ktoré sú súčasťou noosféricko-kybersférickej platformy traktovaného objektu štúdia. Príkladom sú štúdie urbánnej identity skúmanej prostredníctvom urbánnej toponymie (Bucher et. al. 2013). V rámci transferu získaných poznatkov do praxe je možné uviesť oblasť marketingu a brandingu mesta (Matlovičová 2007ab, 2008, Matlovičová, Kolesárová 2012), ktorá preukazuje výraznú aplikačnú relevanciu (Matlovič, Matlovičová 2012). Je to doména idiografického spôsobu produkcie geografických poznatkov.

ZÁVER

V predloženej stati sme predstavili základný teoretický rámec geografickej interpretácie dynamiky intraurbánných štruktúr v režime adaptačnej transformácie postsocialistickej éry (po r. 1989). Zamerali sme sa ako na ontologickú, tak aj na epistemologicko-metodologickú dimenziu teoretického rámca. Ontologickú dimenziu sme prediskutovali prostredníctvom konceptualizácie intraurbánných štruktúr postsocialistického mesta a transformačných procesov, pričom sme dospeli k precizovaniu predstavy o adaptačnej transformácii intraurbánných štruktúr ako kľúčového metaprocesu, ktorý charakterizuje urbanizačné procesy v postsocialistickom meste. Adaptačná transformácia reprezentovaná komplexnými, čiastočne komplexnými a elementárnymi transformačnými procesmi sa diferencovane prejavuje v jednotlivých častiach postsocialistického mesta. Vo väzbe na modifikovaný Bochumský model sme traktovaný objekt štúdia vymedzili ako trojúrovňový model, pozostávajúci z entít nemateriálnej povahy antropogénneho pôvodu a materiálnych entít prírodného i antropogénneho pôvodu s odlišným stupňom vývojovej zložitosti. Najnižšiu platformu reprezentuje fyziosférická a technosférická rovina, vyššiu sociosférická a najvyššiu noosféricko-kybersférická platforma. Táto trojštruktúrna povaha objektu nášho štúdia sa odráža aj epistemologicko-metodologickej dimenzii nášho teoretického rámca. Ide o súčasnú aplikáciu troch bádateľských optík s diferencovaným mioxom nomotetických a idiografických prístupov k produkcii geografických poznatkov. Ide o kompozičnú, sociálno-konstruktivistickú a kontextuálnu ako aj substancionálno-axiologickú optiku. Poukázali sme na vzájomné väzby aplikácie uvedených optík vo vzťahu k jednotlivým aspektom dynamiky intraurbánných štruktúr.

Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0325/12 Dynamika intraurbánných štruktúr na Slovensku v prvom decéniu 21. storočia (vedúci projektu prof. RNDr. René Matlovič, PhD.).

LITERATÚRA

- BUCHER, S., MATLOVIČ, R. LUKÁČOVÁ, A., HARIZAL, B., MATLOVIČOVÁ, K., KOLESÁROVÁ, J., ČERMÁKOVÁ, L., MICHALKO, M. (2013). The Perception of Identity through Urban Toponyms in Regional Cities of Slovakia. *Anthropological Notebooks*, 19, 3, 2013, 23 – 40.
- BÜTTNER, M. (1985). Zur Geschichte und Systematik der Religionsgeographie. *Geographia Religionum*, Band I., Dietrich Reimer Verlag, Berlin, s. 13 – 122.
- HAMPL, M. a kol. (1996). *Geografická organizace společnosti a transformačné procesy v České republice*. PF KU, Praha.
- JOHNSTON, R.J., SIDAWAY, J.D. (2004). *Geography & Geographers. Anglo-American Human Geography since 1945*. Arnold, London, 527 s.
- MATLOVIČ, R. (1998). *Geografia priestorovej štruktúry mesta Prešov*. Geografické práce, VIII., FHPV PU Prešov, 260 s.
- MATLOVIČ, R. (2001). Transformačné procesy a ich efekty v intraurbánných štruktúrach postkomunistických miest. In: Baran, V., ed., *Premený Slovenska v regionálnom a didaktickom kontexte. Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Matthiae Belii, Geografické štúdie*, 8, 73 – 81.
- MATLOVIČ, R. (2002). Teoreticko-metodologický rámec komplexnej geografickej interpretácie priestorovej štruktúry mesta. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Prírodné vedy, XXXVIII., Folia Geographica* 6, 127 – 143.
- MATLOVIČ, R. (2003). Ville postsocialiste – nouvelle dynamique des structures intra-urbaines. *Hommes et Terres du Nord*, 4, 28 – 41.
- MATLOVIČ, R. (2004). Tranzitívna podoba mesta a jeho intraurbánných štruktúr v ére postkomunistickej transformácie a globalizácie. *Sociológia*, 36, 2, 2004, 137 – 158.
- MATLOVIČ, R. (2006). Geografia – hľadanie tmelu (k otázke autonómie a jednoty geografie, jej externej pozície a inštitucionálneho začlenenia so zreteľom na slovenskú situáciu). *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Folia Geographica*, č. 9, s. 6 – 43.
- MATLOVIČ, R. (2007). Hybridná idiograficko-nomotetická povaha geografie a koncept miesta s dôrazom na humánnu geografiiu. *Geografický časopis*, 59, č. 1, s. 3 – 23.
- MATLOVIČ, R. (2009). K problematike novej systemizácie regionálnogeografických poznatkov. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, č. 53, s. 11 – 18.
- MATLOVIČ, R. (2011). Geografia miest w Słowacji: historia, czasy współczesne i przyszłość. In: Kaczmarek, S., ed., *Miasto. Księga jubileuszowa w 70. rocznicę urodzin Profesora Stanisława Liszewskiego*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 281 – 305, ISBN 978-83-7525-518-8.
- MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K. (2012). Spoločenská relevancia a budovanie značky geografie. *Geografie*, 117, 1, 33 – 51.
- MATLOVIČ, R., IRA, V., KOREC, P., ONDOŠ, S. (2009). Urban Structures and their Transformation (the contribution of Slovak geography). In: Ira, V., Lacika, J., eds., *Slovak Geography at the Beginning of the 21st Century. Geographia Slovaca*, 26, 2009, 71 – 99.

- MATLOVIČ, R., NESTOROVÁ-DICKÁ, J. (2009). The city of Košice in the context of postsocialist transformation. *Quaestiones Geographicae*, 28B/2, 45 – 56.
- MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K., KOLESÁROVÁ, J. (2014). Conceptualization of the historic mining towns in Slovakia in the institutional, urban-physiological and urban-morphological context. In Radics, Zs., Péntzes, J., eds., *Enhancing competitiveness of V4 historic cities to develop tourism*. Didakt, Kft., Debrecen, 2014, pp. 165 – 193.
- MATLOVIČOVÁ, K. (2007a). Place as a overlap between the interests of Regional Geography and Marketing. *Revija za geografijo*, 2, 2, 53 – 62.
- MATLOVIČOVÁ, K. (2007b). Genealógia marketingu miesta. In: Ježek, J. a kol., *Budování konkurenceschopnosti měst a regiónů v teorii a praxi*, Západočeská univerzita, Plzeň, pp. 197 – 214.
- MATLOVIČOVÁ, K. (2008). Place marketing process: theoretical aspects of realisation. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Presoviensis, Folia Geographica*, 12, 195 – 224.
- MATLOVIČOVÁ, K., KOLESÁROVÁ, J. (2012). Place branding – význam a možnosti využitia v rozvoji území. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Prírodné vedy, Folia Geographica* 19, 160 – 170.
- NESTOROVÁ-DICKÁ, J. (2013). *Sociálno-demografické dimenzie postsocialistického mesta Košice*. 1. vydanie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013. 176 s. ISBN 9788081520969.
- NESTOROVÁ-DICKÁ, J. (2014). Sociálno-demografické dimenzie postsocialistického mesta. *Geografický časopis*, 66, 1, 49 – 66.
- ONDOŠ, S., KOREC, P. (2006). *Súčasný dimenzie sociálno-demografickej priestorovej štruktúry Bratislavy*. *Sociológia*, 38, 1, 49 – 82.
- SACK, R.D. (1997). *Homo Geographicus*. John Hopkins University Press, Baltimore, 292 s.
- SÝKORA, L. (2000). Post-communist City. In: Jażdżewska, I., ed.: *Miasto postsocialistyczne. Organizacja przestrzeni miejskiej i jej przemiany*. UŁ, ŁTN a PTG Łódź, s. 41 – 45.
- SÝKORA, L. (2001). Klasifikace změn v prostorové struktuře postkomunistických měst. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Presoviensis, Folia Geographica*, 4, 194 – 205.

SUMMARY

In the present essay, we introduce the basic theoretical framework of the intra-urban structures dynamics during the adaptive post-socialist transformation regime. We focused on the ontological and epistemological dimensions of the mentioned theoretical framework. We discuss the ontological dimension through conceptualization of the post-socialist city, its intra-urban structures and the processes of their transformation. We introduce a concept of the adaptive transformation as

a crucial meta-process, which is connected with urbanization processes in post-socialist city. The adaptive transformation is represented by complex, partly complex and elementarily transformation processes, which are differentially expressed in different areas of the post-socialist city. In relation to the adapted Bochum model we conceptualize our research object as a three-levels model, consisting of non-material entities anthropogenic origin and material/physical entities of natural and anthropogenic origin with different degrees of developmental complexity. The lowest level is represented by physiospheric and technospheric entities, higher level by sociospheric entities and highest level by noospheric and cyberspheric entities. This trinity nature of the object of our study reflects the epistemological and methodological dimension of our theoretical framework. This is the simultaneous application of three explorational optics with a differentiated mix of nomothetic and idiographic approaches to the production of geographic knowledge. It is a compositional, socio-constructivist and contextual as well as substancial-axiological optics. We pointed out the interrelationships between mentioned explorational optics and intra-urban structure changes.